

CREȘTEREA VITELOR ÎN ȚARA VRANCEI - TRADIȚIE ȘI ACTUALITATE

MARCEL LUTIC

În 1964 Romulus Vuia, unul dintre cei mai avizați etnografi români, ținea să sublinieze puținătatea cunoștințelor existente asupra păscutului la munte al vitelor mari, fapt ce solicită o atenție mărită pentru această problemă în cercetările viitoare¹. Peste un deceniu, același lucru era semnalat și de Ion Vlăduțiu².

Demersul nostru, unul de durată, pleacă de la premiza conform căreia cercetarea acestei teme pe tot teritoriul Moldovei istorice trebuie să se facă pe microzone și ținuturi istorice, multe dintre acestea fiind nucleul zonelor etnografice actuale .

Sursele acestei cercetări se circumscriu documentelor publicate de A. V. Sava³ și C. Constantinescu-Mircești⁴ în perioada interbelică, cărților și studiilor consacrate fostului județ Putna sau Țării Vrancei (de la cunoscuta lucrare a lui Ion Ionescu de la Brad din 1869⁵ pînă la recentul studiu al lui Ion Conea⁶), precum și informațiilor acumulate în decursul cercetărilor de teren din vara anului 1996.

Precizăm că prin "Țara Vrancei" înțelegem vechea Țară a Vrancei, nu actualul județ Vrancea.

Cu privire la terminologia de specialitate referitoare la acest subiect, remarcăm folosirea mai multor formule, cea mai uzitată fiind "creșterea vitelor"⁷, prin vite înțelegîndu-se vaci și boi; această formulă a

¹ Romulus Vuia, *Tipuri de păstorit la români*, București, 1964, p. 196.

² Ion Vlăduțiu, *Etnografia românească*, București, 1974, p. 263.

³ A.V. Sava, *Documente putnene*, vol. I-II, Focșani-Chișinău, 1929-1931.

⁴ C.D. Constantinescu, H.H.Stahl, *Documente vrîncene*, București, 1929.

⁵ Ion Ionescu de la Brad, *Agricultura română în județul Putna*, București, 1869.

⁶ Ion Conea, *Vrancea. Geografie istorică, toponimie și terminologie geografică*, București, 1993.

⁷ P. Cancel, *Păstoritul la poporul român*, în "Convorbiri literare", XLVII, nr. 9, 1913, pp. 851-875; N. Iorga, *Istoria comerțului românesc*, vol. I, Vălenii de Munte, 1915; Ion Diaconu, *Ținutul Vrancei*, București, 1930; idem, *Păstoritul în Vrancea*,

fost preluată și în prezentul studiu. De asemenea, se mai folosesc, destul de des, și alte formule, precum "cornute mari"⁸ și "animale mari"⁹.

Dimitrie Cantemir, în cunoscuta-i *Descriere (a) Moldovei*, lăsa să se înțeleagă că vrâncenii "se îndeletnicesc mai ales cu păstorirea oilor"¹⁰. Toponimia și hidronimia țării Vrancei, la o analiză sumară, dovedesc că, în vremuri mai îndepărtate, lucrurile nu au stat tot așa. Astfel, numeroasele denumiri de genul Valea Boului, Dealul Boului, Pîrîul Boului, Piatra Vacii, Poienile Vacii, Pîrîul Vacii, Văcăria¹¹ ș.a. - unele atestate din veacul al XVII-lea - toate situate în afara localităților actuale, ne indică o intensă preocupare și în direcția creșterii vitelor.

În aceste condiții, am dorit să aflăm mai multe informații în legătură cu locul pe care-l ocupă creșterea vitelor într-o gospodărie dominată, totuși, prin număr și importanță de ovine. Nu există informații istorice detaliate cu referire la numărul vitelor crescute. Ne putem face o imagine doar apelînd la metoda regresivă, utilizînd, în acest scop, cîteva statistici din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Astfel, conform

București, 1930; M. Cornățeanu, *Cereale sau vite*, în "Revista zootehnică", nr. 1-2, 1934; I. Claudian, *Alimentația poporului român*, București, 1939; I. I. Russu, *Din trecutul păstoritului românesc*, în "Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei", Cluj, 1957-1958, pp. 135-156; P.P. Panaitescu, V. Costăchel, A. Cazacu, *Viața feudală în țara Românească și Moldova (sec. XIV-XVII)*, București, 1957; E. Negruți, *Dezvoltarea agriculturii în Moldova între anii 1848-1864*, în *Dezvoltarea economiei Moldovei între anii 1848 și 1864*, București, 1963; R. Vuia, *op. cit.*; M. M. Alexandrescu-Dersca, *Economia agrară a Țării Românești și Moldovei descrisă de călătorii străini (sec. XV-XVII)*, în "Studii", tom. 21, nr. 5, 1968, pp. 843-864; M. Lazăr, *Creșterea animalelor în Moldova în secolele XVII-XVIII în viziunea cronicarilor*, în "Terra nostra", IV, 1981, pp. 203-214; N. Grigoraș, *Dărilor în Moldova de la întemeierea statului pînă la 1741*, în "Cercetări istorice", serie nouă, anii 1980, 1981-1982 și 1983-1984; V. Spinei, *Moldova în secolele XI-XIV*, București, 1982; Ilie Corfus, *Agricultura în Țările Române (1848-1864)*, București, 1982; I. Conea, *op. cit.*; Apostol Stan, *Agricultura românească în faza finală a clăcășiei (1831-1864)*, București, 1994.

⁸ C. Stoide, *Despre sulgiu și ialoviță*, în *În amintirea lui Constantin Giurescu ...*, București, 1944, pp. 493-502; L. Lehr, *Comerțul Țării Românești și Moldovei în a doua jumătate a secolului al XVI-lea și prima jumătate a secolului al XVII-lea*, în "Studii și materiale de istorie medievală", IV, 1960, pp. 223-302; C. Belcin, *Ocupațiile daco-geților în lumina literaturii antice*, în "Revista de etnografie și folclor", tom. XIII, 1968, nr. 4; Ion Vlăduțiu, *op. cit.*

⁹ Traian Herseni, *Probleme de sociologie pastorală*, București, 1941; T. Bănățeanu, G. Stoica, *Zona etnografică Vrancea*, București, 1988.

¹⁰ Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, București, 1973, p. 72.

¹¹ vezi volumele de documente citate mai sus; cf. Șt. D. Rotta, *Dicționar geografic, topografic și statistic al județului Putna*, Focșani, 1888, *passim*; Al. P. Arbore, *Toponimie putneană*, în "Milcovia", Focșani, 1931, pp. 5-39; I. Iordan, *Toponimie putneană*, în aceeași publicație, an. IV, vol. I-II, pp. 1-32.

acestor surse¹², la începutul veacului actual, numărul mediu al vacilor și boilor dintr-o comună vrînceană era de 200-300, existînd însă comune (Păulești, Nereju ș.a.) cu peste 800 de capete. Uneori, cîte un răzeș care tindea spre boierie, "avea cirezi de vite care saca apa cînd le da la adăpat"¹³ (cazul fiului economului Șerban din Năruja, Ioniță Bălan - trăitor la mijlocul secolului trecut).

După majoritatea autorilor consultați, vitele din Vrancea erau de rasă indigenă (fig. 1); procesul de degenerare al acestei rase se amplifică mai ales în a doua jumătate a veacului al XIX-lea, fiind cauzat, în primul rînd, de muncile excesive la care erau folosite vitele (cazul boilor) și/sau de proasta îngrijire.

Rațiunile principale ale creșterii vitelor în țara Vrancei sînt justificate, ca și aiurea, de nevoile alimentare și, mai ales, de cele legate de transport (fig. 2); s-a apreciat, în acest sens, că "fără existența (boilor), răzeșul vrîncean nu poate să-și exercite drepturile de folosință în pădurea devălmașă"¹⁴. Vrînceanul se situează în ierarhia comunității sale în funcție de numărul și calitatea vitelor sale, nu după mulțimea banilor sau după suprafața de pămînt¹⁵. Cei bătrîni țin la vite ca la copii și pierderea unui bou de jug este socotită drept o mare pedeapsă trimisă de Dumnezeu¹⁶.

În creșterea vitelor se disting, lucru caracteristic tipului de păstorit (local) din zona fînețelor¹⁷, două cicluri bine individualizate: unul, de primăvară-vară și celălalt, de toamnă-iarnă¹⁸.

Avînd în vedere *importanța locului* în care sînt îngrijite vitele, vom releva, în continuare, cîteva aspecte aflate în directă legătură cu acest fapt.

Îngrijirea vitelor se face, în funcție de anotimp, *în incinta gospodăriei* (lucru care presupune deplasări și în interiorul hotarului satului) sau *în afara satului* (la munte, aici existînd două variante; prima: îngrijirea vacilor și boilor *la stîină*, alături de oi, și a doua: creșterea vitelor *în odăi*, fie singure, fie împreună cu oile și caprele gospodarului).

¹² M. Canianu, A. Candrea, *Dicționarul geografic al județului Putna*, București, 1897, *passim*; Leonida Colescu, *Statistica animalelor domestice din România*, București, 1903, *passim*.

¹³ Simion Hârnea, *Frînturi din viața străbună (Cîteva obiceiuri vrîncești cari nu mai sînt)*, fascicola I, Focșani, 1933, p. 23.

¹⁴ *Nerej, un village d'une région archaïque*, vol. I, București, 1939, p. 75-76; C. Constantinescu-Mircești, *Vrancea arhaică. Evoluția și problemele ei*, București, 1985, p. 9.

¹⁵ I. Diaconu, *Ținutul Vrancei*, p. LXI, nota 2.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ R. Vuia, *op. cit.*, p. 137.

¹⁸ T. Bănăteanu, G. Stoica, *op. cit.*, p. 27.

Principala dependență din ograda vrînceanului este *grajdul* (fig. 3). Prezentăm, pe scurt, cîteva elemente referitoare la construcția și funcționalitatea acestuia.

Grajdul este, de obicei, în spatele casei¹⁹ sau așezat perpendicular pe casă²⁰. Scheletul este construit din bîrne, cel mai adesea între acestea punîndu-se scînduri verticale sau, mai rar, orizontale (așa numita tehnică "în painți"). Cele mai multe grajduri au podul foarte spațios, intrarea făcîndu-se printr-o deschizătură numită *plocornită*²¹ sau *final*²² (uneori, întreg grajdul poartă această denumire); în pod se depozitează adeseori fînul, în unele cazuri, acesta fiind dat direct din pod în ieslea vitelor²³. Alteori, fînul se pune într-unul dintre spațiile în care este împărțit grajdul sau într-o aripă din imediata apropiere a dependenței²⁴.

Majoritatea grajdurilor sunt acoperite cu șindrilă, avînd două sau patru ape. De regulă, grajdul este compartimentat, existînd spații special amenajate pentru vaci, boi, cai, viței, uneori și pentru oi.

Adeseori, în fața grajdului se află un ocol în care există o perdea. Aici vitele pot ieși oricînd, nefiind legate la iesle. Gunoiul se depozitează într-o parte a ocolului sau în preajma grajdului, urmînd a fi transportat cînd și unde este nevoie.

Uneori, amplasarea grajdului surprinde prin ingeniozitatea soluțiilor alese; de exemplu, un vrîncean din Sahastru - Nereju și-a construit grajdul valorificînd la maximum configurația terenului din ograda sa, acesta avînd adăpostul vitelor la primul nivel al unei clădiri impunătoare²⁵. Alteori, chilerul, aflat îndeobște lipit de spatele casei, este transformat, parțial sau total, în grajd²⁶.

În unele cazuri, în apropierea grajdului, cei care au mai mulți boi, își amenajează *jugul de potcovit* (fig. 4). Cel mai adesea însă se recurge la serviciile specializate ale fierarului sau fierarilor satului. Fierarii, servindu-se de cîteva unelte specifice (fig. 5), au mult de lucru, în satele vrîncene, la trei-patru luni, fiind necesară potcovirea boilor.

După ce la Sfîntul Gheorghe au loc înțelegerile între proprietarii de vite și baci, cînd "dă colțul iergii"²⁷, vitele sînt scoase la pășunat,

¹⁹ I. Diaconu, *Tinutul Vrancei*, p. LIII.

²⁰ Constatare în cursul cercetărilor de teren.

²¹ Informator Ion Burghină II, 52 ani, com. Tulnici.

²² Informator Ion Rebegea, 50 ani, com. Năruja.

²³ Același informator.

²⁴ Informator Ion Burghină II, 52 ani, com. Tulnici.

²⁵ Inf. Dumitru Rusu, 55 ani, sat Sahastru, com. Nereju.

²⁶ În gospodăria lui Anton Macovei din Sahastru.

²⁷ I. Diaconu, *Tinutul Vrancei*, p. XXVIII.

pentru cîteva săptămîni, în preajma satului "în țarnî și pi islaz"²⁸, prin gropi, pe vătășină sau pe imaș. *Groapa* este un termen des întrebuițat în țara Vrancei; se află în apropierea satului sau la munte. Are sensul de "poiană" sau "livadă" de fîn, poiana obținîndu-se de obicei prin "secarea" (tăierea) pădurii²⁹. Sensul exact al cuvîntului *vătășină* (*vătajniță*) încă nu este pe deplin conturat; după Ion Diaconu era o suprafață de pămînt (aflată în proprietatea obștii sătești) care putea fi arendată sau pe care se pășteau vitele satului³⁰. Alteori însă, aici se puteau construi locuințe (cum se întîmpla în 1702 pe vechea vătășină a Nărujei)³¹. După Ion Conea, în evul mediu *imașul* din Vrancea s-ar mai fi numit și *blană* (astăzi acest termen desemnînd numai ogorul)³². Pășunatul este liber, cu sau fără paznic, sau, mai rar, vitele sunt priponite cu ajutorul unui lanț sau a unei funii.

Analizînd sumar creșterea vitelor *în afara satului*, amintim că, în mod obișnuit, acestea urcă "la frunză în munte"³³, în funcție de starea vremii, în jurul sărbătorii Sfinților Impărați Constantin și Elena (21 mai)³⁴, uneori cu o săptămîină mai tîrziu decît oile³⁵. Termenul "frunză" desemnează pășunea montană³⁶. De regulă, vitele sînt duse pe plaiurile Coza, Lapoș, Valea Neagră și Soveja³⁷. Au existat în trecut situații dramatice, cauzate mai ales de războaie, în care razeșii nu-și puteau urca vitele la munte. Astfel, pentru exemplificare, prezentăm un caz din anul 1830; la 5 iunie, vrîncenii se plîngeau că "le pier oile și vitili cele mari, neavînd unde le pășuna în imaș(ul) satelor, că tocmai acum cînd cu zăce zile mai înaintate era să le suie în munte și de atunce stau pe loc, neavîndu cu ce să hrăni..."³⁸.

Vitele sunt aduse în munți pentru că aici există pășune mai bună, vacile sterpe putîndu-se îngrășa (în eventualitatea comercializării lor), iar boii își pot reveni după epuizantele munci de primăvară; de regulă, vacile cu lapte nu sînt urcate la munte. Proprietarii sînt cei ce aduc vitele la

²⁸ *Ibidem*, p. LV.

²⁹ *Ibidem*, p. XXVI.

³⁰ *Ibidem*, p. XXIX.

³¹ A. V. Sava, *op. cit.*, vol. I, p. 57.

³² I. Conea, *op. cit.*, p. 147; I. Diaconu, *Tinutul Vrancei*, p. XXVI.

³³ I. Diaconu, *Tinutul Vrancei*, p. XXVIII.

³⁴ *Idem*, *Păstoritul în Vrancea*, p. 14, nota 1.

³⁵ Inf. Pavel Stăruială, 67 ani, sat Sahastru, com. Nereju și Ion Dudu, 45 ani, com. Nereju.

³⁶ A. V. Sava, *op. cit.*, vol. II, pp. 77-78, 99, 104, 231-232.

³⁷ I. Diaconu, *Tinutul Vrancei*, p. LXXII; informație din teren.

³⁸ A. V. Sava, *op. cit.*, vol. II, p. 107-108.

stîna³⁹, ei revenind aici din cînd în cînd pentru a-și vedea vitele, a-l aproviziona pe văcar (în cazul în care s-a convenit acest lucru⁴⁰) și pentru a-și ridica produsele ce le revin.

După știința noastră, astăzi, în Vrancea, nu mai există văcării în care să se îngrijească numai vaci și boi, așa cum se întîmplă în alte părți ale țării⁴¹. Acum vitele sînt duse la stîna oilor, ocolul în care se țin acestea fiind numit uneori și văcărie⁴². Acest ocol se află la cîteva sute de metri de stîna sau chiar în preajma acesteia, lipit de ocolul oilor (fig. 6).

La stîna lui Ion Dudu (situată pe teritoriul comunei Nereju), *ocolul (tarcul, văcăria)* era făcut din copaci întregi, trunchiuri de copaci, crengi, rădăcini ș.a. (fig. 7). Într-o parte a ocolului se află un adăpost rudimentar destinat vițeilor, numit uneori *șetriță*⁴³ (fig. 8). Cînd văcăria este mai îndepărtată de stîna propriu-zisă, lîngă ea se amenajează din frunziș, un *adăpost pentru văcar*⁴⁴. Numărul vitelor închise în ocol variază între 20 și 40⁴⁵. Puținele vaci cu lapte aduse, excepție de la regula amintită mai sus, aparțin baciului sau ciobanilor, laptele lor fiind folosit mai ales pentru hrana cotidiană.

Dimineata, după mulgerea vacilor și datul vițeilor, vitele sînt duse de văcar sau de unul din ciobani la păscut, în pădure. Majoritatea au la gît tălânci sau clopote, pentru a fi găsite mai ușor seara. În multe cazuri, vitele nu sînt păzite toată ziua, căutarea lor începînd la chindie; cei care le caută sînt însoțiți de obicei de cîini ciobănești, avînd asupra lor bîte sau toaie⁴⁶ (fig. 9). În alte cazuri însă, vitele sînt păzite de dimineată pînă seara de văcari special angajați⁴⁷, aceștia fiind plătiți cu o anumită sumă de bani și 3 kg de mălai⁴⁸, plata făcîndu-se pe munte sau, de regulă, la coborîtul de pe munte. După părerea gospodarilor din satele vrîncene, văcării "nu au priceperea să se descurce în lume altfel"⁴⁹, fiind socotiți adeseori leneși, apreciere deloc măgulitoare la adresa unor oameni care au totuși în grija lor o bună parte din averea sătenilor.

În timpul zilei cele mai mari primejdii pentru vitele ce pasc în preajma pădurii sau chiar în pădure sînt animalele sălbatice. "Ursul, ne

³⁹ Inf. Ion Dudu.

⁴⁰ Același informator.

⁴¹ R. Vuia, *op. cit.*, p. 18.

⁴² *Ibidem*, p.191.

⁴³ T. Herseni, *op. cit.*, p.81.

⁴⁴ *Nerej, ...*, vol. II, p. 76.

⁴⁵ Inf. Pavel Stăruială.

⁴⁶ Inf. Ion Dudu.

⁴⁷ C.D. Constantinescu, H.H. Stahl, *op. cit.*, p. 56.

⁴⁸ Inf. Pavel Stăruială și Ion Dudu.

⁴⁹ Inf. Pavel Stăruială.

spune un informator⁵⁰, stă călare pe vacă pînă îi suge tot sîngele". Într-un astfel de caz, văcarul sau baciul trebuie neapărat să arate proprietarului vitei ucise *partalul* - adică restul de vită, în caz contrar vita respectivă era plătită sau se dădea o alta în schimb⁵¹. Rîșii atacă îndeobște ugerul vacilor, acestea vindecîndu-se extrem de greu după asemenea atacuri⁵². Dacă lupii mîncă o vită, vrîncenii spun că a fost bunul Dumnezeu care a vrut să o facă dar lupilor, pentru ca și aceștia să aibă din ce trăi⁵³.

Atunci cînd este furtună sau "plouă cu chiatră" văcarii încearcă să adăpostească vitele într-o "pădure mai deasă, în guri de vînt, să nu le bată chiatra"⁵⁴. Dacă totuși vaca a răcit (*a dălăchit*) cei de la stîină încearcă vindecarea sa cu "ce au învățat de la bătrîni". Pentru răceală se folosește *spînz* (*spîns*)⁵⁵: astfel, se găurește vita bolnavă "la capătul pieptului"; cu o sulă se introduce firul de spînz, apoi se unge cu nămol locul respectiv pentru "a nu se răsufila spînzul"; se spune că spînzul trage răutatea din vită, aceasta cunoscîndu-se după trei zile, cînd locul găurit ar trebui să se umfle "cît o găleată"⁵⁶.

După cum am mai amintit, vacile nu sînt prea bune de lapte, dînd în medie cam 5-6 litri de lapte pe zi, fiind mulse doar cîteva luni după fătare⁵⁷. Laptele neconsumat de personalul stîinii se adună de la mai multe mulsori și se transportă cu bota în gospodăria⁵⁸.

Prezența vacilor și boilor la stîină a fost înregistrată și în numeroase variante ale "Mioritei"; astfel, în majoritatea variantelor se motivează uciderea baciului vrîncean prin faptul că "ari oi mulți", dar și pentru că are "epi fătătoari, / și vaci mulgătoari, / cai niînvățați: / boi niînjugați / și cîini mai bărbat"⁵⁹.

Vitele se cresc în Vrancea, mai ales iarna, dar și în alte anotimpuri, în funcție de anumiți factori, și în *odăi*, *tîrle*⁶⁰ sau *bordeie*⁶¹. În Țara Bîrsei, dar și în Țara Loviștei, se creșteau vite în *odăi* sau *sălășe* și

⁵⁰ Inf. Constantin Jăghianu, 70 ani, com. Năruja.

⁵¹ Inf. Pavel Stăruială.

⁵² Inf. Ion Dudu.

⁵³ *Nerej ...*, vol. I, p. 367.

⁵⁴ Inf. Ion Dudu.

⁵⁵ Spînzul este o plantă erbacee toxică cu rizomul gros și ramificat în numeroase fibre lungi, cu frunze palmate, cu florile roșii aplecate (*Helleborus purpureus*) - cf. *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, 1975, p. 883.

⁵⁶ Inf. Pavel Stăruială.

⁵⁷ *Nerej ...*, vol. II, p. 64.

⁵⁸ Inf. Pavel Stăruială.

⁵⁹ I. Diaconu, *Tinutul Vrancei*, p. 74 și următoarele.

⁶⁰ *Ibidem*, p. XIX și XXXV.

⁶¹ Inf. Constantin Pricob, 87 ani, sat Coza, com. Tulnici.

respectiv în *odăi* (*hodăi*), în Țara Loviștei animalele rămânând aici în cea mai mare parte a anului⁶². E posibil, avînd în vedere legăturile dintre aceste zone, ca odaia vrînceană (ca termen și ca unitate etnografică) să fie preluată din Transilvania, dar tot atît de bine influența putea să fie inversă (mai ales dacă se acceptă originea cumană a termenului)⁶³. În Țara Moților, asemenător sau aproape identic odăilor din Țara Vrancei, se întîlnesc *mutăturile*⁶⁴.

În Vrancea odăile sînt amplasate în finețe. O activitate foarte intensă se desfășoară aici în timpul cosirii (în a doua jumătate a lunii iulie, în august, uneori și în septembrie), cînd aproape tot satul este "la dial, la odaie"⁶⁵; fînul este adunat în *clăi* sau *bosonioage*⁶⁶ (*chăchite*), acestea fiind de multe ori împrejmuite cu un gard.

Odaia presupune existența unei *case* (sau *colibe*) - numită *cotrună*⁶⁷ - aproape identică cu cea din sat (fig. 10) și a unui adăpost pentru vite (fig. 11). Obișnuit, adăpostul vitelor se numește *perdea*⁶⁸ sau *șatră*⁶⁹. De regulă, la odaie sînt aduse vitele proprietarului, inclusiv vacile cu lapte, toate rămînînd aici cît este pășune sau pînă cînd se termină fînul din clăi.

Se pare că aceste odăi au apărut datorită reliefului accidentat, care nu permite adeseori aducerea fînului în gospodăria din sat, cît și tipului de proprietate din această zonă. Cu timpul, odăile s-au înmulțit, dînd naștere la noi sate⁷⁰, unii autori chiar întrebîndu-se dacă nu cumva toate satele vrîncene au la origine odăi⁷¹.

Descriem, în continuare, o odaie din Năruja (proprietatea lui Constantin Jăghianu - fig. 11 și 12).

Perdeaua (*șatra*) este construită din două bîrne drepte, bifurcate natural la părțile superioare, peste care s-a suprapus, în plan orizontal, o altă bîrnă; într-un plan înclinat, peste mai multe nuiele, sînt puse gunoai,

⁶² Valer Butură, *Etnografia poporului român*, Cluj, 1978, p. 212-213.

⁶³ Constantin C. Giurescu, *Împrumuturi cumane în limba română; odaie și cioban*, în "Studii și cercetări lingvistice", 12, 1961, nr. 2, *passim*.

⁶⁴ V. Butură, *Adăposturi temporare din țara Moților*, în "Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei", Cluj, 1962-1964, pp. 351-362.

⁶⁵ Ion Ionescu de la Brad, *op. cit.*, p. 368; N. Al. Rădulescu, *Vrancea - geografie fizică și umană*, București, 1937, p. 121.

⁶⁶ Inf. Angelo Nistoroia, 40 ani, sat Nistoroia, com. Bîrsești.

⁶⁷ I. Diaconu, *Ținutul Vrancei*, p. XXIX

⁶⁸ *Ibidem*.

⁶⁹ Inf. Constantin Jăghianu.

⁷⁰ N. Al. Rădulescu, *op. cit.*, pp. 121 și 154; Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 206; Ion Chelcea, *Vrancea ca "țară" între celelalte (individualitatea sa etnografică)*, în "Studii și comunicări", Focșani, I, 1978, p. 174.

⁷¹ I. Diaconu, *Ținutul Vrancei, passim*; I. Conea, *op. cit.*, p. 104; I. Chelcea, *Vrancea ca "țară" ...*, p. 174.

în chip de acoperiș. Sub acest adăpost rudimentar se adună vitele în cea mai mare parte a timpului cît sînt la oadaie.

În fața *cotrunei* se află *bătătura (ograda)*. Într-o încăpere a *cotrunei* exista un pat de dormit și o vatră închisă cu plită. Cealaltă încăpere era de fapt o magazie, dar se putea amenaja ca grajd atunci cînd era nevoie⁷². Gospodarii cu dare de mîină aveau, pe lîngă *cotrună*, un grajd mai mare, unde-și puteau păstra și finul. În partea stîngă a odăii, în prelungirea căpriorilor *cotrunei*, se găsește o aripă, special amenajată pentru oi⁷³.

Odaia uncheșului Jăghianu are, la o distanță de 300-400 m, o altă perdea, unde se adăpostesc vitele la amiază; tot aici este amenajat și un ocol pentru vitele mai năvășe⁷⁴ (fig. 13).

În general, odaia cu dependențele ei este înconjurată cu gard; uneori, în imediata apropiere, se află cîte o livadă de pomi fructiferi.

În încheiere, enumerăm cîteva dintre credințele și obiceiurile vrîncenilor legate de creșterea vitelor. Astfel, la anumite sărbători, se duce caș și urdă la biserică, popa citind pentru bolile vitelor⁷⁵; cînd se sfințește vreun pîriu, vitele sînt duse să bea apă de acolo, în credința că vor fi apărate de boli⁷⁶. Un obicei interesant este acela al pomenii de fin, motivația unei astfel de pomeni fiind enunțată de un bătrîn vrîncean în următoarele cuvinte: "cî sîn giti moarti"⁷⁷.

În stadiul actual al cercetărilor o concluzie parțială se impune: creșterea vacilor și a boilor este, mai ales în ciclul primăvară-vară, cel puțin în secolul al XX-lea, în cele mai multe dintre cazuri, o anexă a creșterii oilor. Cercetările viitoare, mai ales cele de teren, dar și cele documentare, vor trebui să aprofundeze acest început, să distingă noi direcții de cercetare și eventual să propună remedii pentru revigorarea unei ocupații tradiționale cu destulă pondere în Țara Vrancei.

⁷² Inf. Constantin Jăghianu.

⁷³ Inf. Nicolae Danțiș, 66 ani, com. Tulnici.

⁷⁴ Inf. Constantin Jăghianu.

⁷⁵ T. Herseni, *op. cit.*, p. 147.

⁷⁶ I. Diaconu, *Tinutul Vrancei*, p. CVII.

⁷⁷ *Ibidem*, p. LXVI.

L' ELEVAGE DU BETAIL EN ȚARA VRANCEI - TRADITION ET ACTUALITE

Résumé

L'étude concerne une problématique moins connue, celle de l'élevage du bétail. L'auteur a consulté avec intérêt les collections de documents historiques consacrés à țara Vrancei, tout comme les travaux à caractère général dédiés à la région, utilisant tout type d'information utile au but proposé. Les recherches de terrain de l'été 1996 ont eu aussi une réelle utilité.

La toponymie et l'hydronymie démontrent que pendant le Moyen-Age l'élevage du bétail était, peut-être, une occupation tout aussi importante que l'élevage des moutons. Les motivations de cette occupation tenaient aux besoins alimentaires et, surtout, à ceux relatifs au transport. D'autre part, le nombre et la qualité du bétail conditionnaient la place d'un habitant de Vrancea dans la hiérarchie de sa communauté.

En Țara Vrancei, on distingue deux catégories bien individualisées d'élevage du bétail: l'un pour la période printemps-été et l'autre pour la période automne-hiver. L'étude met en évidence les principaux aspects du soin du bétail, en fonction de l'endroit de l'élevage. De la sorte, on a présenté en quelques mots, certains éléments concernant la construction et la fonctionnalité de l'écurie du cadre de la ferme; les termes spécifiques à la zone, tels *groapă*, *vătaștină* et *blană*, sont analysés de manière concise. L'élevage du bétail en dehors du village, à la montagne, suppose deux variantes: dans des bergeries et dans des "chambres". Ces aspects sont pleinement analysés, une riche illustration accompagnant surtout cette partie de l'étude.

Une énumération de quelques unes des croyances et coutumes des habitants de Vrancea concernant l'élevages du bétail est réalisée dans la parie finale de l'étude.

Un domaine peu étudié par les ethnographes et les historiens, l'élevage du bétail mérite un intérêt plus poussé à l'avenir. En ce sens, l'auteur a l'intention de continuer cette démarche pour étudier, de cette perspective d'autres zones de la Moldavie historique.

Fig. 1. Vacă din Vrancea

Fig. 2. Transportul buștenilor cu "cioflînta",
Sahastru, Nereju

Fig. 3. Car cu boi, Nereju

Fig. 4. Grajd pentru vite, Sahastru

Fig. 5. Grajd pentru vite, Năruja

Fig. 6. Jug pentru potcovit boii, Nereju

Fig. 7. Unelte folosite la potcovit boii

Fig. 8. Ocolul vitelor (șetrița), Nereju

Fig. 9. "Cotruna" odăii lui Costică Jghianu, Năruja

Fig. 10. Odaia lui Costică Jghianu, vedere generală, Năruja